

ІСТОРИЯ УКРАЇНИ

УДК (UDC) 929.522.1

ЛОБКО Н.В., ЛОБКО К.А.

ВІЛЬШАНСЬКА ГІЛКА РОДУ ЛИНТВАРЬОВИХ

У розвідці на значній джерельній базі здійснена реконструкція історії однієї з гілок відомого на Сумщині роду Линтварьових, одним з представників якого був лікар, патологоанатом, один із учнів І.П. Павлова Іван Іванович Линтварьов.

Ключові слова: генеалогія, родовід, гілка роду, предки, нащадки, І.І. Линтварьов.

Українська земля є Батьківщиною багатьох визначних учених і культурних діячів, які зробили неоціненний внесок у розвиток світової науки й культури. Серед них багато й українських медиків, які стояли біля витоків формування наукових основ медичної науки та поповнили золотий фонд не лише української, а й світової медицини як засновники наукових напрямків. Вони зробили немало відкриттів та винаходів, що увійшли в скарбницю світової медицини. Деякі з цих відкриттів високо оцінено світовою лікарською громадськістю, а імена цих лікарів потрапили свого часу в історію медицини, проте асоціювалися з російською, австрійською, польською або радянською медициною, їх українське походження чи місце праці замовчувалося або не бралось до уваги.

До цього кола лікарів належить і уродженець Сумщини Іван Іванович Линтварьов. На сьогодні недостатньо висвітлені життєвий шлях і наукова діяльність вченого. Не дослідженою є й тема його родоводу.

Іван Іванович Линтварьов був відомим лікарем в Російській імперії на початку ХХ ст. Проте в Україні його діяльність є маловідомою. Так у довіднику "Сумщина в іменах" є стисла інформація про нього [1, с. 260-261]. Діяльність І.І. Линтварьова як лікаря висвітлюють в своїх публікаціях І.А. Нуштаєв та Н.С. Солун [2; 3, с. 92-93]. Дослідженням родоводу Линтварьових займався сумський архівіст О.М. Козлов [4]. Але в його розвідках про цей рід немає відомостей про ту гілку Линтварьових, представником якої був Іван Іванович.

Нами був реконструйований родовід І.І. Линтварьова. Головними джерелами при дослідженні історії роду Линтварьових були такі документальні джерела: церковні метричні книги, сповідні відомості та списки харківських дворян.

Метричні книги - це книги для записів відомостей про народження, одруження та смерть людини. Вони заповнювалися тим священником, який хрестив, вінчав, відспівував прихожан своєї парафії. Метричні книги почали вестися при церквах не раніше 1722 р. Склалися вони з трьох частин і містили такі відомості: 1) про народження – дата народження і хрещення,

---

Лобко Наталія Вікторівна - кандидат історичних наук, доцент кафедри теорії та історії держави і права Сумського державного університету

Лобко Костянтин Андрійович - магістрант Сумського державного університету

ім'я та прізвище, місце проживання, віросповідання батьків, також хрещених батьків, законність та незаконність народження; 2) про одруження - ім'я, прізвище, місце проживання, віросповідання нареченого та нареченої, в якому віці одружуються, дата вінчання, прізвища та імена свідків; 3) про смерть - ім'я, прізвище, місце проживання, вік померлого, дата і причина смерті.

У Державному архіві Харківської області (ДАХО) та Державному архіві Сумської області (ДАСО) були вивчені метричні книги церков Всіх Святих в с. Мала Чернеччина, Іоана Богослова в с. Велика Чернеччина та Преображенського собору в м. Суми. Саме в цих церквах хрестили, вінчали і відспівували представники роду Івана Івановича Линтварьова. Іншим важливим джерелом для реконструкції родинного дерева І.І. Линтварьова були сповідні відомості церкви Всіх Святих с. Мала Чернеччина за 1805 р. та 1825 р. та Покровської церкви м. Суми за 1890 р.

Сповідні відомості (сповідальні книги, сповідні реєстри, сповідні розписи, духовні розписи, *“исповедные экстракты”*) - це щорічні поіменні реєстри парафіян церкви, які сповідалися у священика. Вони являли собою перелік цілих родин (від старого до новонародженого), що були згруповані за становою приналежністю. За їх допомогою можна дізнатися про склад родини та ім'я, по батькові та прізвище (якщо воно було вказане), вік кожного її члена та внутрішньо-сімейні відносини. Додаткова інформація була отримана при аналізі списків спадкових дворян Харківської губернії.

Отже, системне використання джерельної бази, яку склали архівні матеріали та опубліковані джерела, дало можливість дослідити родовід І.І. Линтварьова.

Про поміщиків Линтварьових стало відомо після того, як у їх садибі в слободі Лука Сумського повіту влітку 1888 і 1889 рр. разом з родиною жив Антон Павлович Чехов. Тут він лікував хворих, зустрічався з численними друзями та знайомими. Звідси він вирушав подорожувати по Україні. Природа, люди, з якими він зустрічався, надихнули його на створення цілої низки творів, і справжніми літературними знахідками називають його листи звідси (65 з них опубліковані). У цих листах, а пізніше у своїх спогадах він і його родичі описували родину Линтваревих [6]. Саме завдяки А.П. Чехову стало відомо, що дві доньки господарки садиби - Зінаїда Михайлівна і Олена Михайлівна Линтварьови - були одними з перших жінок-лікарів в Російській імперії [7, с. 258].

Але рід Линтварьових прославив ще один його представник. Це Іван Іванович Линтварьов - відомий патологоанатом, один із славних учнів І.П. Павлова. Народився він 8 березня 1868 р. в хуторі Вільшанка - родовому маєтку іншої гілки роду Линтварьових. Його батьком був губернський секретар Іван Іванович Линтварьов [8]. У той час, коли А.П. Чехов гостював на Луці, він навчався на медичному факультеті Київського університету. Зі спогадів Ксенії Георгіївни Линтварьової-Ткаль, онуки господині Лучанської садиби, стало відомо, що *“були Линтварьови Лучанські та Линтварьови Вільшанські; Вільшанка - їх маєток - було неподалік”* [5, с. 6]. Інформацію про представників цієї гілки роду можна знайти і в *“Родословной книге Харьковской губернии 1848 р.”* [9].

Історія вільшанських Линтварьових була поза увагою дослідників. Наше дослідження є першою спробою заповнити цю прогалину. Родовід

вільшанських Линтварьових було реконструйовано на підставі документів, які зберігаються в фондах державних архівів Харківської та Сумської областей.

Аналізуючи архівні документи було з'ясовано, що представники великого роду Линтварьових жили в таких населених пунктах Сумського повіту Харківської губернії - в слободі Лука, хуторах Новоселеця, Пушкарному Яру, Житейському і Вільшанці [10]. На хуторі Вільшанці (іноді зустрічається село Вільшанка) жили спадкоємці Степана Гнатовича Линтварьова, прадіда майбутнього лікаря Івана Івановича.

Перші відомості про Степана Гнатовича - родоначальника однієї з гілок роду Линтварьових, які проживали на хуторі Вільшанці - були отримані з сповідної відомості знищеного чоловічого монастиря церкви Всіх Святих в с. Мала Чернеччина за 1805 р., в якій було записано: *“Вдов купец Стефан Игнатъевич Линтварев - 86 год. Сын его Иван губернский секретарь - 26 лет.”* [11]. Можна припустити дві версії про те, як землі хутора Вільшанки стали власністю роду Линтварьових. Перша, ці землі були подаровані родоначальнику роду за службу, адже не виключено, що він був козаком і в період заселення Лівобережної України після Визвольної війни українського народу під керівництвом Богдана Хмельницького за військову службу отримав ці землі. Підтвердженням цієї версії може бути документ, знайдений в архіві Харківської області *“О записи в родословную книгу детей помещика Линтварева. 1844 г.”* У ньому записано *“...коллежский регистратор Прокофий Линтварев, доказавший дворянское свое происхождение от предка его сотника Андрея Марченка”* [9].

Отже, вірогідно, що саме Андрій Марченко поклав початок роду Линтварьових. Його спадкоємців стали називати Линтварьовими можливо від назви населеного пункту, де вони жили. Так, в метричних книгах церкви Всіх Святих с. Мала Чернеччина хутір Вільшанка іноді записують як хутір Линтварьових. Наприклад, в метричній книзі церкви Всіх Святих с. М.Чернеччина за 1803 р. є запис про те, що *“хутора Линтварева помещик коллежский регистратор Иван Степанович Линтварев”* крестил Анастасію, дочку священика Іоанно-Богословской церкви с. В.Чернеччина Григорія Васильовича Білогорського.

В метричних книгах церкви Всіх Святих за 1809, 1810 і 1813 рр. не зустрічається хутір Вільшанка, а в метричних записах вказується *“хутір Линтварьових”* або як в метричній книзі за 1816 р. в запису про народження Миколи Івановича Линтварьових зазначено: *“хутор помещика губернского секретаря Ивана Степановича Линтварева”*. І тільки в метричній книзі за 1817 р. вперше в записах священика зустрічається хутір Вільшанка, який був власністю губерньського секретаря Івана Степановича Линтварьових, а пізніше - його спадкоємців [12].

Згідно з іншою версією, можна припустити, що родоначальник роду Линтварьових, займаючись торгівлею, накопичив достатньо грошей для того, щоб купити землю разом з працюючими на ній селянами. Так, у метричній книзі церкви Всіх Святих с. М.Чернеччина за 1803 р. записано: *“хутора купца Стефана Линтварева у подданного крестьянина”*, а далі вказується ім'я цього селянина і хто у нього народився або помер.

Отже, можна припустити, що Степан Гнатович Линтварьов купив хутір Вільшанку і тому тривалий час цей хутір називався його ім'ям. Ймовірно,

пам'ять про це передавалася з покоління до покоління. Так, в метричні записи Преображенської церкви м. Суми за 1907 р. про смерть вдови губернського секретаря дворянки Єлизавети Олександрівни Лінтварьової в графі *“Кто совершал погребение и где погребены”* записано: *“погребена в имени ее Линтваревка, он же Ольшанки хутор”* [13].

Слід зазначити, що представники роду Лінтварьових, які проживали на хуторі Вільшанка, підтримували відносини з Лінтварьовими, котрі проживали в слободі Лука. Так, Павло Михайлович Лінтварьов, *“слободы Луки надворный советник”* був хрещеним батьком Костянтина - сина Івана Івановича [14], а Василь Михайлович Лінтварьов - свідком на весіллі дочки Івана Івановича - Надії [15]. Це дає можливість припустити, що Вільшанські та Лучанські Лінтварьови були родичами, а не людьми з однаковим прізвиськом. Для підтвердження цього припущення потрібно більш ретельно досліджувати фонди Харківського архіву і, безумовно, фонди Сенату (Департаменту герольдії) в Центральному державному історичному архіві в Санкт-Петербурзі.

Як вже зазначалося, представники великого роду Лінтварьових жили в таких населених пунктах Сумського повіту Харківської губернії - в слободі Лука, хуторах Новоселиця, Пушкарному Яру, Житейському і Вільшанці. На хуторі Вільшанка (іноді зустрічається село Вільшанка) мешкали спадкоємці Степана Гнатовича Лінтварьова.

Згідно із сповідною відомістю за 1805 р. Всесвятської церкви села Мала Чернеччина Степан Гнатович народився приблизно у 1719 р. У нього був єдиний спадкоємець Іван, якому на той час (1805 р.) було 26 років, він був ще неодружений і перебував на державній службі в чині губернського секретаря [11]. Одружився Іван Степанович приблизно у 1815 р, так як перша дитина, син Микола, народився 4 травня 1816 р. Від шлюбу з Єлизаветою Гаврилівною (народилася прибіл. у 1797 р.) народилося 8 дітей: три дочки і п'ять синів. У п'ятирічному віці помер від кору Степан. Через те, що не збереглися всі метричні книги церков сіл Велика і Мала Чернеччина, прихожанами яких були Степан Гнатович і його спадкоємці, немає можливості дізнатися про долю Марії та Олександрі. Можна тільки припустити, що вони вийшли заміж і покинули свій родовий маєток. Так, наприклад, це зробила Надія Іванівна, яка в 1860 р. вийшла заміж за *“Курской губернии Грайворонского уезда слободы Ракитной губернского секретаря Никитина Григория Владимировича”* [15].

Через відсутність книг за 1826-1828 рр. неможливо також з'ясувати точну дату народження Івана, Олександра і Петра. Приблизні дати народження Марії, Надії, Олександрі та Івана були встановлені за допомогою сповідного розпису за 1825 р., в якому в розділі *“Статские и их домашние”* записано: *“Помещик губернский секретарь Иван Степанович Линтварев - 46 лет, жена его Елизавета Гавриловна, оба первым браком, - 28 лет. Дети их: Николай - 9 лет, Мария - 8 лет, Надежда - 5 лет, Александра - 4 года, Иван - 2 года”* [16].

Петро записаний в списках дворян Харківської губернії Сумського повіту за 1845 р. серед дітей *“титулярной советницы Елизаветы, по первому браку Линтваревой, а по второму - Пивоварова”* - *“сыновья от первого брака Николай, Иван, Петр при доме”* [10].

Доказом того, що у Івана Степановича був ще один син, Олександр, є запис у метричній книзі за 1849 р., згідно з яким *“хутора Ольшанки умершего губернского секретаря Ивана Степановича Линтварева сын Александр Иванович Линтварев”* хрестив дитину Полянського Герасима Івановича - священника Всесвятської церкви [17].

Між 1826 і 1828 рр. помирає Іван Степанович, а його дружина, Єлизавета Гаврилівна, виходить вдруге за Пивоварова. Таке припущення було зроблено після аналізу метричних книг. Так, в метричних книгах за 1825 р. в записах про народження зазначаються *“подданные”* або *“экономические”* селяни Івана Степановича Линтварьова, а в метричних книгах за 1829 р. вже записані *“крестьяне Елизаветы Гавриловны Пивоваровой”*. Згідно з документами, які були виявлені ДАХО, Іван Степанович Линтварьов був спадковим дворянином. За чинним тоді законодавством дворяни були спадковими й особистими.

Способи набуття спадкового дворянства: 1. найвище дарування; 2. возведення в чин; 3. отримання російського ордена; 4. коли діти і батько перебували на відповідній службі і в чинах не менше 20 років кожен, то синові, по досягненню 17-річного віку і за умови вступу на службу, дозволялося просити дворянства спадкового. Особисте дворянство набувалося шляхом: 1. дарування від монарха; 2. одержання на дійсній службі військової чину обер-офіцера, а громадянської - чину 9-го класу, або при відставці, чину полковника, капітана 1 рангу або дійсного статського радника; 3. одержання орденів, за винятком тих, які дають права дворянства спадкового. Особисте дворянство передавалося шлюбом від чоловіка до дружини, яка не втрачала його (як і спадкового дворянства) і при наступному заміжжі за особою недворянського походження [19, с. 210].

Ймовірно, Іван Степанович отримав спадкове дворянство за те, що перебував на службі і в чинах більше 20 років. Спадкове дворянство він передав своїй дружині і дітям. Дружина не втратила спадкове дворянство, коли вийшла другий раз заміж за особу недворянського походження. У вже згаданому списку спадкових дворян Харківської губернії Сумського повіту за 1845 р. діти Івана Степановича записані в графі *“не внесенных в родословные книги”*, можливо, з тієї причини, що після смерті батька їм важче було надати всі необхідні документи для підтвердження дворянства. Однак, вже в архівному документі *“О потомственных и личных дворянах за 1850 г.”* у списку спадкових дворян службовців в Сумському повітовому суді значиться *“тысяц первого разряда Иван Иванович Линтварев”*, який вже *“в родословную книгу записан в Харьковской губернии, и детей не имеет”* [18]. Згідно записів про народження дітей у 1857 р. Іван Іванович - колезький, а в 1864 р. - губерньський секретар.

Від шлюбу з Єлизаветою Олександрівною у них народилося п'ятеро дітей - Костянтин, Ольга, Сергій, Іван, Ольга. Перша Ольга, яка народилася 19 березня 1857 р., ймовірно, померла в малолітньому віці. Цим можна пояснити чому другу дочку теж назвали Ольгою.

Іван Іванович Линтварьов помер 26 квітня 1882 р. у віці 58 років від запалення легенів. Його дружина Єлизавета Олександрівна вдруге заміж не вийшла, про що свідчить метричний запис про її смерть, в якому записано: *“Вдова губернского секретаря дворянка Елизавета Александровна Линтварева”* [13]. Старший син Костянтин жив у Сумах. Так, згідно із сповідною відомістю Покровської церкви м. Суми за 1890 р., він одружився з Катериною Мойсеївною (народилася прибіл. 1865 р.), і у них народився в 1886 р. син

Іван. Подальша його доля невідома.

Середній син - Сергій Іванович - також був доктором медицини. Він, як і його молодший брат Іван, навчався в Олександрівській гімназії та в Київському університеті св. Володимира на медичному факультеті, де по закінченню навчання працював п'ять років. Потім був земським лікарем у Севському повіті Орловської губернії. З 1901 р. займав посаду лікаря-практиканта Імперського інституту експериментальної медицини у Петербурзі, де працював під керівництвом І.П.Павлова [1, с.261]. Від шлюбу з Марією Володимирівною він мав двох синів - Андрія та Володимира.

Іван Іванович Лінтварьов був одружений з Марією Федорівною Базилевич. У Саратові в них народилися сини Сергій та Борис. Доля їх нам невідома. Помер І.І. Лінтварьов у Саратові 10 квітня 1937 р.

Отже, на основі нововиявлених архівних джерел було встановлено, що предки Івана Івановича Лінтварьова належали до дворянського стану. Їх родовим маєтком був хутір Вільшана Сумського повіту Харківської губернії.

-
1. Сумщина в іменах: Енциклопедичний довідник. - Суми, 2004. - 776 с.
  2. *Нуштарев И.А.* И.И. Линтварев - основатель прозекторской службы в Саратове // Архив патологии / И.А. Нуштарев. - 2003. - № 3. - С. 53-54.
  3. *Солун Н.С.* К столетию со дня рождения И.И. Линтварева (1868-1937) // Архив патологии / Н.С. Солун. - 1968. - № 3. - С. 92-93.
  4. *Козлов О.М.* Родовід Лінтварьових / О.М. Козлов. - Суми, 2006. - 31 с.
  5. *Линтварева К.Г.* «... под окнами гостинной с роялем начинался вишневый сад» // Сумской голос / К.Г. Линтварева. - 1994. - № 7.
  6. *Чехов А.П.* Сочинения. - М., 1987. - Т. 7, 12, 13, 17.
  7. *Чехов А.П.* Сочинения. - М., 1987. - Т. 16.
  8. ДАХО, ф. 40, оп. 110, спр. 471, арк. 531.
  9. ДАХО, ф. 14, оп. 11, спр. 6, арк. 41 зв.-42 зв.; спр. 10, арк. 34.
  10. ДАХО, ф. 3, оп. 146, спр. 196, арк. 451-452.
  11. ДАХО, ф. 40, оп. 110, спр. 819.
  12. ДАХО, ф. 14, оп. 11, спр. 16.
  13. ДАСО, ф. 744, оп. 3, спр. 32, арк. 314 зв.-315.
  14. ДАСО, ф. 148, оп. 1, спр. 1, арк. 337 зв.
  15. ДАСО, ф. 148, оп. 1, спр. 1, арк. 473 зв.-474.
  16. ДАХО, ф. 40, оп. 110, спр. 835, арк. 2 зв.
  17. ДАСО, ф. 148, оп. 1, спр. 1, арк. 200 зв.
  18. ДАХО, ф. 3, оп. 166, спр. 227, арк. 231 зв.
  19. *Брокгауз Ф.А., Ефрон И.А.* Энциклопедический словарь. - Том 10. - СПб., 1893. - 480 с.

Лобко Н.В., Лобко К. А. ОЛЬШАНСКАЯ ВЕТКА РОДА ЛИНТВАРЕВЫХ

В разведке на значительной источниковой базе осуществлена реконструкция истории одной из ветвей известного на Сумщине рода Линтваревых, одним из представителей которого был врач, патологоанатом, один из учеников И.П. Павлова Иван Иванович Линтварев.

Ключевые слова: генеалогия, родословная, ветвь рода, предки, потомки, И.И. Линтварев.

Lobko N.V., Lobko K.A. OLSHANSKAYA BRANCH FAMILY LINTVAREV

The work is devoted to an outstanding physician, pathologist, one of his disciples I. P. Pavlov Ivan Ivanovich Lyntvarov. On the basis of documents and records archives Kharkov and Sumy reconstructed one of the branches of the most famous kin of Lyntvarov. Representatives of this genus lived on a farm Olshany Sumy County.

Key words: genealogy, parentage, branch of the family, ancestors, descendants, II Lyntvarev.

Отримано 04.11.2014